

Рудаченко Ольга Олександрівна

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова*

Rudachenko Olha

*Dr. Sc. Ec, Associate Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship & Business Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: 0000-0001-9597-574*

Димченко Олена Володимирівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова*

Dymchenko Olena

*Dr. Sc. Ec, Professor,
Head of the Department of Entrepreneurship and Business Administration,
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: 0009-0001-1156-8457*

Смачило Валентина Володимирівна

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова*

Smachylo Valentyna

*Dr. Sc. Ec, Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: 0000-0002-6153-1564*

Палант Олексій Юрійович

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова*

Palant Oleksii

*Dr. Sc. Ec, Associate Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship & Business Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

Тараруєв Юрій Олександрович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова*

Tararuiev Iuryi

*PhD in Economics, Associate Professor,
Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship and Business Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv
ORCID: 0000-0001-9674-5696*

DOI: 10.25313/2520-2294-2025-3-10762

**СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА
У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

STRATEGIES FOR RESTORING TERRITORIAL COMMUNITIES AND DEVELOPING ENTREPRENEURSHIP IN THE POSTWAR PERIOD

Анотація. Вступ. У статті розглянута роль територіальних громад (ТГ) в Україні як основних суб'єктів місцевого самоврядування, що здійснюють управління соціальними, економічними та інфраструктурними процесами на місцях. В умовах воєнного стану їх значення зростає, оскільки вони виконують важливі функції, пов'язані з обороноздатністю держави, підтримкою правопорядку, забезпеченням безпеки та допомогою цивільному населенню, яке постраждало від бойових дій.

Мета. Метою дослідження є аналіз потенціалу територіальних громад для відновлення інфраструктури, соціальної сфери та підприємництва, а також формування перспектив їх стійкого розвитку та відбудови в післявоєнний період.

Матеріали і методи. Матеріали дослідження включають: 1) нормативно-правове забезпечення, що регулює функціонування територіальних громад в Україні, зокрема щодо управління соціальними, економічними та інфраструктурними процесами на місцевому рівні; 2) роботи українських та міжнародних авторів, які досліджують роль міст, регіонів та територіальних громад у процесах відбудови інфраструктури, соціально-економічного розвитку та підприємницької активності в умовах післявоєнного відновлення.

Для дослідження використано методи системного аналізу та порівняння, які дозволили виявити основні функції, що виконують територіальні громади під час війни. Сформовано методологічний підхід, який враховує не тільки відновлення фізичної інфраструктури, а й соціально-економічний потенціал громад. Такий підхід включає в себе 2 основних етапа: 1. Оцінка рівня пошкоджень; 2. Оцінка можливостей будівельних компаній для відновлення пошкоджених об'єктів. Розроблена методологія, враховує специфіку кожної громади та дає можливість створювати реалістичні стратегії відновлення.

Результати. З результатів дослідження виявлено, що територіальні громади під час війни виконують низку важливих функцій, а саме: активно мобілізують ресурси для потреб Збройних Сил України, організовують евакуацію мирного населення, надають гуманітарну допомогу та забезпечують соціальний захист для внутрішньо переміщених осіб. Крім того, ТГ займаються відновленням інфраструктури, забезпечують житлово-комунальні послуги та психологічну підтримку постраждалих. Для ефективного відновлення після війни необхідно застосовувати комплексний підхід. Доведено, що для відновлення ТГ варто залучати місцеві будівельні компанії, фірми та інші підприємства, що функціонують на території цих громад та регіонів, що не лише дозволить прискорити процес відновлення пошкоджених об'єктів, а й сприятиме розвитку місцевої економіки та підвищенню їх підприємницької активності.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на питаннях фінансування процесів відновлення територіальних громад після війни. Зокрема, необхідно розробити ефективні механізми фінансування, які включатимуть не тільки державні кошти, але й залучення місцевих інвестицій, приватних підприємств та міжнародної фінансової підтримки. Особлива увага має бути приділена створенню дієвих фінансових моделей, які забезпечать довгострокову економічну стабільність громад, підтримку місцевого бізнесу та сприятимуть підвищенню їх соціально-економічного потенціалу в післявоєнний період.

Ключові слова: територіальні громади, регіони, підприємництво, стратегія відновлення, соціально-економічний потенціал, план відновлення та розвитку, людський капітал.

Summary. Introduction. The article examines the role of territorial communities (TC) in Ukraine as the primary subjects of local self-government, responsible for managing social, economic, and infrastructural processes at the regional level. In the context of martial law, their significance increases as they perform crucial functions related to the country's defense capability, maintaining law and order, ensuring security, and assisting civilians affected by military operations.

Objective. The study aims to analyze the potential of territorial communities for restoring infrastructure, the social sphere, and entrepreneurship, as well as to formulate prospects for their sustainable development and reconstruction in the post-war period.

Materials and Methods. The study materials include: 1) the regulatory and legal framework governing the functioning of territorial communities in Ukraine, particularly regarding the management of social, economic, and infrastructural processes at the local level; 2) works of Ukrainian and international authors who explore the role of cities, regions, and territorial communities in the processes of infrastructure reconstruction, socio-economic development, and entrepreneurial activity in the context of post-war recovery.

The study employs system analysis and comparison methods, allowing for the identification of the key functions performed by territorial communities during wartime. A methodological approach was developed, which considers not only the restoration of physical infrastructure but also the socio-economic potential of communities. This approach has two main stages: 1. Assessment of the level of damage; 2. Assessment of the capabilities of construction companies for restoring damaged facilities. The

developed methodology considers each community's specific characteristics and provides the opportunity to create realistic recovery strategies.

Results. The study results revealed that during the war, territorial communities perform a range of essential functions, including: actively mobilizing resources for the needs of the Armed Forces of Ukraine, organizing the evacuation of civilians, providing humanitarian aid, and ensuring social protection for internally displaced persons. Furthermore, territorial communities are involved in infrastructure restoration, housing and utility services are provided, and psychological support is offered to those affected. For effective post-war recovery, a comprehensive approach is necessary. It has been proven that the involvement of local construction companies, firms, and other enterprises operating within these communities and regions is crucial. This not only accelerates the process of restoring damaged facilities but also contributes to the development of the local economy and enhances entrepreneurial activity.

Prospects. Future research should focus on the financial aspects of territorial community recovery after the war. In particular, it is necessary to develop adequate funding mechanisms that include state funds and the involvement of local investments, private enterprises, and international financial support. Special attention should be given to creating effective financial models that will ensure the long-term economic stability of communities, support local businesses, and promote the enhancement of their socio-economic potential in the post-war period.

Key words: territorial communities, regions, entrepreneurship, recovery strategy, socio-economic potential, recovery and development plan, human capital.

Постановка проблеми. Територіальні громади в Україні відіграють важливу роль у розвитку держави та забезпеченні функціонування місцевого самоврядування, що дозволяє громадянам безпосередньо брати участь в управлінні своєю територією, вирішувати важливі для них питання через місцеві органи влади, зокрема, питання освіти, охорони здоров'я, соціальний захист, житлово-комунальні послуги, а також розвиток інфраструктури. Також територіальні громади займаються підтримкою місцевого підприємництва та торгівлі, створюючи належні умови для розвитку малого та середнього бізнесу, сприяння інвестиціям та забезпечення робочими місцями своїх мешканців.

Варто зазначити, що в умовах воєнного стану територіальні громади виконують надзвичайно важливу роль у підтримці обороноздатності держави, організовуючи мобілізацію ресурсів для потреб Збройних Сил України та волонтерських ініціатив. Вони активно беруть участь у процесах евакуації мирного населення з небезпечних зон, надаючи притулок внутрішньо переміщеним особам і забезпечуючи їх гуманітарною допомогою. Громади сприяють підтримці правопорядку та безпеки на місцях, а також організовують збори коштів, медикаментів та інших необхідних ресурсів для військових і цивільних. Вони також займаються відновленням інфраструктури, підтримкою економічної діяльності на місцях і наданням соціальних послуг для постраждалих, забезпечуючи психологічну підтримку та соціальну адаптацію осіб, які пережили бойові дії, тим самим сприяючи відновленню стабільності та нормалізації життя в країні та розвитку людського капіталу. Однак, наразі ТГ стикнулися з низкою серйозних проблем, що безпосередньо пов'язано з руйнацією інфраструктури, обстрілами та ракетними ударами, що призвели до значних пошкоджень житлових будинків, шкіл, лікарень і підприємств. Постійні тривоги та загроза обстрілів створюють величезний

стрес для населення, а також ускладнюють нормальне функціонування місцевих органів влади. Багато громад залишилися без доступу до базових житлово-комунальних послуг, таких як електрика, вода, тепло та зв'язок. Тому, відновлення та розвиток територіальних громад є надзвичайно важливим не лише для зміцнення регіональної стабільності, а й економічного зростання країни. Особливо це стосується територіальних громад, які межують з Росією, де ведуться активні бойові дії або знаходяться в тимчасовій окупації. У цьому контексті важливим залишається розробка стратегій розвитку та відновлення ТГ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відновленню та розвитку територій присвятили свої дослідження значна кількість науковців, а саме: Екінджи Н. [1], Хандалич П. [2], Кукусцелла С. [3], Рабе М. [4], Ерфан В. [5], Лапішко М. [6], Безама А. [7] та інші.

Особливої уваги заслуговують дослідження авторів, які зосередилися на питаннях відбудови міст, регіонів та територіальних громад, що є надзвичайно актуальним в контексті реформ місцевого самоврядування в Україні, особливо після Революції гідності та в умовах війни з росією. Ці та інші питання знайшли своє відображення в роботах Пирого І. С. [8], Євсюкова О. [9], Шуляк О. [10], Ткачук А. [11], Рогач О. [12] та інші. Деякі напрацювання щодо розвитку підприємництва в територіальних громадах знайшли відображення й в дослідженнях [13–14].

Отже, аналіз наукових праць підтверджує, що відбудова територіальних громад є складним процесом, який потребує поєднання економічного, соціального та адміністративного відновлення. Для відновлення постраждалих громад важливо розробити стратегії та ефективні механізми фінансування, що і робить дослідження актуальним.

Метою статті є аналіз потенціалу територіальних громад для відновлення інфраструктури, соціальної сфери та підприємництва, а також форму-

вання перспектив їх стійкого розвитку та відбудови в післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги потребують територіальні громади, які знаходяться на територіях з активними бойовими діями або перебувають під тимчасовою окупацією, оточенням чи блокадою. Згідно з Указом № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», це стосується громад у таких регіонах, як Дніпропетровський, Донецький, Запорізький, Київський, Луганський, Миколаївський, Одеський, Сумський, Харківський, Херсонський та Чернігівський [15]. Так, об'єктом дослідження було обрано Харківський регіон, який є одним з найбільш постраждалих під час війни через активні бойові дії та часткову окупацію. Харків — важливий індустриальний центр України, його відновлення має критичне значення для національної економіки. Масштаб руйнувань і потреба в інтенсивному відновленні інфраструктури роблять вивчення цього регіону важливим для розуміння викликів, з якими стикаються місцеві органи влади в умовах війни. Станом на 2025 рік в Харківському регіоні налічується 56 ТГ, для дослідження було обрані громади, які вже мають розроблені плани відновлення, що дозволяє оцінити їх стратегії для відновлення та розвитку підприємництва [16].

Методологія дослідження складається з двох основних етапів, які сприяють оцінці рівня пошкоджень і можливостей відновлення об'єктів соціальної та житлової інфраструктури в територіальних громадах, що постраждали від воєнних дій (рис. 1).

Так, для реалізації 1 етапу запропонованої методології пропонується 3 підходи:

- коли надано всю необхідну інформацію про пошкодження, рівень пошкоджень розраховується як співвідношення площі пошкоджених частин до загальної площі об'єктів певного типу;
- коли інформація про пошкодження обмежується лише площею пошкоджених об'єктів та їх кількістю, рівень пошкоджень визначається як сума двох структурних показників: один з яких відображає частку пошкоджених об'єктів серед їх загальної кількості, а інший — пошкоджену площу конкретної будівлі;
- коли інформація про пошкодження надана у вигляді кількості пошкоджених об'єктів за категоріями та їх загальної кількості, рівень пошкоджень визначається як середнє зважене, яке обчислюється з урахуванням питомої ваги об'єктів з конкретними пошкодженнями в загальній кількості та середніх значень пошкоджень для кожної категорії (які визначаються як середні для відповідних інтервалів).

Варто зазначити, що час та якість відновлювальних робіт залежать від наявності у регіоні будівельних компаній, здатних швидко звести або відновити об'єкти з урахуванням обмеженого часу та належним фінансуванням відновлення, що напряму залежить від ефективної співпраці місцевої влади та бізнесу [17]. Результати оцінки пошкоджень в ТГ представлені в таблиці 1.

Етап 1: Оцінка рівня пошкоджень

Передбачає визначення пошкоджень житлових багатоквартирних будинків та об'єктів соціальної інфраструктури, таких як школи, лікарні та інші критично важливі установи. Для розрахунку застосовуються 3 підходи, вибір яких залежить від наявності інформації. Оцінка пошкоджень надається у вигляді середнього показника для різних типів будівель у громадах, навіть за умов часткової відсутності даних. Цей підхід дозволяє отримати узагальнені і достовірні результати для всіх громад.

Етап 2. Оцінка можливостей будівельних компаній для відновлення пошкоджених об'єктів

Передбачає визначення спроможності будівельних компаній відновлювати пошкоджені об'єкти. Для цього порівнюються обсяги відновлення з річними обсягами будівельної продукції потенційних забудовників. Цей підхід дозволяє оцінити орієнтовний час відновлення об'єктів і спрогнозувати обсяги будівельної продукції на 3 роки для складання реалістичних планів відновлення інфраструктури.

Рис. 1. Методологія визначення рівня пошкоджень та відбудови ТГ
Джерело: авторська розробка

Таблиця 1

Аналіз пошкоджень на території деяких ТГ Харківського регіону, станом на 2023 р.

Назва ТГ	Загальна кількість квартир, од.	Кількість пошкоджених квартир, од.	Загальна кількість закладів освіти, од.	Кількість пошкоджених закладів освіти, од.	Загальна кількість медичних закладів, од.	Кількість пошкоджених медичних закладів, од.
Старосалтівська	1152	247	7	7	7	7
Малинівська	833	85	8	4	5	-
Роганська	2581	57	9	6	6	4
Чугуївська	12685	1314	17	17	9	3
Мереф'янська	2364	165	16	4	13	-

Джерело: сформовано авторами на основі [16]

Співвідношення площі пошкоджених квартир до загальної площі пошкоджень свідчить про значні руйнування багатоквартирних житлових будинків у Чугуївській ТГ порівняно з іншими територіальними громадами. У 2023 році Старосалтівська, Малинівська та Мереф'янська ТГ Харківського регіону не мали житлових багатоквартирних будинків, що потрапили до найвищої категорії пошкоджень, що підвищує ймовірність їх відновлення за умови належного фінансування.

Щодо пошкоджень об'єктів освіти, ситуація в аналізованих ТГ у 2023 році була різною. Освітні заклади Старосалтівської та Чугуївської ТГ зазнали ушкоджень (зокрема, 4 з 7 та 2 з 16 будівель належать до третьої категорії). Роганська ТГ мала 6 пошкоджених об'єктів з 9, але пошкодження незначні, що підтверджується співвідношенням площі пошкоджених будівель до площі самих пошкоджень. Будівлі освітніх закладів Малинівської ТГ також зазнали пошкоджень, але їх можна відновити, тоді як частина будівель Мереф'янської ТГ були серйозно пошкоджені станом на 2023 рік.

Зазначимо, що медичні заклади в Малинівській та Мереф'янській ТГ не зазнали пошкоджень, на відміну від Старосалтівської ТГ, де всі медичні заклади пошкоджені в різній мірі. Медичні заклади Роганської та Чугуївської ТГ також зазнали пошкоджень, але здебільшого вони належать до першої категорії. Таким чином, найскладніша ситуація з пошкодженнями житлових багатоквартирних будинків та соціальних об'єктів склалася на території Старосалтівської ТГ.

Отже, інформація про пошкодження об'єктів на території досліджених громад є нерівномірною, що ускладнює як аналіз пошкоджень, так і розробку обґрунтованих заходів для відновлення будівель. Саме тому методологія (рис. 1) передбачає врахування повноти доступної інформації для точного розрахунку рівня пошкоджень будівель житлового або соціального призначення.

Для ефективного відновлення та будови територіальних громад важливо залучати місцеві будівельні компанії, фірми та інші підприємства, що функціонують на території цих громад та регіонів,

що не лише дозволить прискорити процес відновлення пошкоджених об'єктів, а й сприятиме розвитку місцевої економіки та підвищенню підприємницької активності. Використання місцевих ресурсів дасть змогу забезпечити робочі місця для мешканців, а також сприятиме розвитку інфраструктури, що має довгостроковий позитивний вплив на економічну ситуацію в громадах та збереження людського капіталу. Залучення будівельних компаній, що працюють безпосередньо в ТГ, дозволить створити синергію між процесом відновлення та розвитком місцевого бізнесу. Така співпраця забезпечить не лише виконання необхідних робіт у терміни, а й додатковий економічний ефект для підприємців, які будуть залучені до різних етапів відбудови — від постачання матеріалів до виконання будівельних робіт. Також варто врахувати, що місцеві підприємці мають кращу обізнаність за специфікою території та потребами місцевого населення, що дозволить адаптувати проекти відновлення під реальні умови. Загалом, підтримка місцевого бізнесу через залучення його до процесу відновлення дозволить не лише оперативно відбудувати інфраструктуру, але й створити основу для стабільного розвитку територіальних громад у майбутньому, що допоможе підняти підприємницьку складову, створити нові робочі місця, а також сприятиме підвищенню економічної стійкості громад в умовах післякризового відновлення.

Висновки. Повномасштабна війна, спричинена вторгненням росії, кардинально змінила соціально-економічну ситуацію в Україні, суттєво впливаючи на розвиток територіальних громад. Масштабні руйнування інфраструктури, економічні та соціальні втрати, зокрема, через міграцію та зниження чисельності населення, створили серйозні виклики для відновлення територіальних громад. Аналіз громад Харківського регіону, які зазнали найбільших пошкоджень, вказав на необхідність комплексного підходу до відновлення, що враховує не лише відновлення фізичних об'єктів, а й соціально-економічний потенціал громад.

Дослідження також підкреслило важливість розробки адаптованих моделей відновлення для кожної громади, що дозволяє врахувати специфіку місце-

вих умов та потреб. Водночас особливу увагу слід приділити впровадженню ефективних механізмів фінансування і управління відбудовою, що забезпечить сталий розвиток соціальної інфраструктури та підтримку місцевого бізнесу.

Методологія, розроблена в дослідженні, включає два основні етапи для оцінки рівня пошкоджень і можливостей відновлення об'єктів соціальної та житлової інфраструктури в постраждалих громадах. Перший етап передбачає визначення рівня

пошкоджень житлових будівель і соціальних об'єктів за допомогою трьох підходів, що забезпечують достовірність результатів навіть за умов часткової відсутності даних. Другий етап оцінює можливості місцевих будівельних компаній щодо відновлення пошкоджених об'єктів. Такий підхід дозволяє створити реалістичні проекти, плани та стратегії, що сприятимуть відновленню соціально-економічного потенціалу територіальних громад та забезпечать їх сталий розвиток у найближчі три роки.

Література

1. Neslihan E., Rammah Y., Kamber K., Özgür Fırat Ö., Güldüren M. & Hüsniye K. Assessment of Wind Energy Potential Across Various Regions of Turkey. URL: <https://ssrn.com/abstract=4706892> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Handalić P. & Kuka F. Sarajevo — Potential and Limitations in the Development of the City and Region. *Uprava*, 2023. № 14(2). P. 104–118.
3. Cucuzzella C., Owen J., Goubran S., Walker T. A TOD index integrating development potential, economic vibrancy, and socio-economic factors for encouraging polycentric cities. *Cities*. 2022. № 131. 103980.
4. Rabe M., Norek T., Widera K., Gawlik A., Łopatka A. & Gutowska E. Sustainable Development of the Region — Biomass Potential on Example of the West Pomeranian Region. *Journal of Security and Sustainability*. 2023. № 13(1). P. 337–344.
5. Erfan V. Y., Gazuda S. M. & Voloshchuk N. Y. Natural resources potential for regional spatial economic system development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2018. № 1(24). P. 434–442.
6. Лапішко М., Тяжкороб І., Лапішко З., Федевич Л. Тенденції розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу територіальної економіки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 2(37). P. 332–342.
7. Bezama A., Hildebrandt J., Thrän D. Analyzing the Potential Environmental and Socio-Economic Impacts of Regional Energy Integration Scenarios of a Bio-Based Industrial Network. *Sustainability*, 2022. № 14. 15886.
8. Пирого І. С., Пирого М. І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. № 77(1). С. 117–123.
9. Євсюкова О. В. Відновлення та розвиток територіальних громад в Україні: проблематика та процесуальна специфіка. *Держава та регіони*, 2023. № 4 (82). С. 110–118.
10. Шуляк О. Комплексне відновлення громад та регіонів: із чого почати. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3821039-kompleksne-vidnovlennja-gromad-ta-regioniv-iz-cogo-pocati.html> (дата звернення: 01.03.2025).
11. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennja-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> (дата звернення: 01.03.2025).
12. Рогач О. Я., Белов Д. М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. *Науковий вісник УжНУ*. 2022. № 70(2). С. 136–141.
13. Димченко О., Смачило В., Рудаченко О., Шкурупій К. Підприємницька складова в формуванні фінансової спроможності територіальних громад Харківського регіону. *Комунальне господарство міст*. 2022. № 5(172). С. 31–35.
14. Димченко, О., Смачило, В. В., Рудаченко, О., Кулінич І. Вплив підприємницької активності на розвиток територіальних громад Харківського регіону під час війни. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2852> (дата звернення: 01.03.2025).
15. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 01.03.2025).
16. *Децентралізація в Україні: вебсайт*. URL: <https://www.decentralization.ua> (дата звернення: 01.03.2025).
17. Смачило В. В., Рудаченко О. О., Кулінич О. В., Корольов Є. Інструменти підтримки та розвитку підприємництва в територіальних громадах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2(42). С. 993–1003.

References

1. Neslihan E., Rammah Y., Kamber K., Özgür Fırat Ö., Güldüren M., & Hüsniye K. (2024). Assessment of Wind Energy Potential Across Various Regions of Turkey. URL: <https://ssrn.com/abstract=4706892>.
2. Handalić Plahonjić, M., & Kuka, F. (2023). Sarajevo — Potential and Limitations in the Development of the City and Region. *Uprava*. № 14(2). pp. 104–118.
3. Cucuzzella C., Owen J., Goubran S. & Walker T. (2022). A TOD index integrating development potential, economic vibrancy, and socio-economic factors for encouraging polycentric cities. *Cities*. № 131. 103980.

4. Rabe M., Norek T., Widera K., Gawlik A., Łopatka A. & Gutowska E. (2023). Sustainable Development of the Region — Biomass Potential on Example of the West Pomeranian Region. *Journal of Security and Sustainability*. № 13(1). pp. 337–344.
5. Erfan V. Y., Gazuda S. M. & Voloshchuk N. Y. (2018). Natural resources potential for regional spatial economic system development. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 1(24). 434–442.
6. Lapishko M., Tiazhkorob I., Lapishko Z. & Fedevych L. (2021). Tendentsii rozvytku finansovo-investytsiinoho potentsialu terytorialnoi ekonomiky [Trends in the development of financial and investment potential of the territorial economy]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 2(37). pp. 332–342 [in Ukrainian].
7. Bezama A., Hildebrandt J. & Thrän D. (2022). Analyzing the Potential Environmental and Socio-Economic Impacts of Regional Energy Integration Scenarios of a Bio-Based Industrial Network. *Sustainability*. № 14. 15886.
8. Pyroha I. S. & Pyroha M. I. (2023). Rol mistsevoho samovriaduvannia u vidbudovi v umovakh voiennoho stanu [The role of local self-government in reconstruction under martial law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. № 77(1). pp. 117–123 [in Ukrainian].
9. Ievsiukova O. V. (2023). Vidnovlennia ta rozvytok terytorialnykh hromad v Ukraini: problematyka ta protsesualna spetsyfika [Restoration and Development of Territorial Communities in Ukraine: Problems and Procedural Specifics]. *Derzhava ta rehiony*. № 4 (82). pp. 110–118 [in Ukrainian].
10. Comprehensive restoration of communities and regions: where to start. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3821039-kompleksne-vidnovlenna-gromad-ta-regioniv-iz-cogo-pocati.html> [in Ukrainian].
11. Tkachuk A. & Tretiak Y. On recovery and regional development after the war. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> [in Ukrainian].
12. Rohach O. Ya. & Bielov D. M. (2022). Zmina suchasnoi paradyhmy ukrainskoho prava v umovakh viiskovoi ahresii z boku RF [Changing the modern paradigm of Ukrainian law in the context of military aggression by the RF]. *Naukovyi visnyk UzhN U*. № 70(2). pp. 136–141 [in Ukrainian].
13. Dymchenko O., Smachylo V., Rudachenko O. & Shkurupii K. (2022). The entrepreneurial component in the formation of the financial capacity of territorial communities in the Kharkiv region. *Komunalne hospodarstvo mist*. № 5(172). pp. 31–35 [in Ukrainian].
14. Dymchenko, O., Smachylo, V. V., Rudachenko, O. & Kulnych I. (2024). Vplyv pidpriemnytskoi aktyvnosti na rozvytok terytorialnykh hromad Kharkivskoho rehionu pid chas viiny [The impact of entrepreneurial activity on the development of territorial communities in the Kharkiv region during the war]. *Efektivna ekonomika*. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2852> [in Ukrainian].
15. On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine of February 24, 2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].
16. *Decentralization in Ukraine*. URL: <https://www.decentralization.ua> [in Ukrainian].
17. Smachylo V. V., Rudachenko O. O., Kulinich O. V. & Korolov Ye. (2025). Instrumenty pidtrymky ta rozvytku pidpriemnytstva v terytorialnykh hromadakh. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii [Tools for supporting and developing entrepreneurship in territorial communities]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*. № 2(42). pp. 993–1003 [in Ukrainian].